

NOTA SOBRE EL METGE FRANCESC XAVIER MAÑÉ FENOLLOSA (1856-1887)

CALBET i CAMARASA, Josep M.

Resum: Es fa una breu ressenya sobre un metge de las darrerries del segle XIX que va morir a les Filipines.

Paraules clau: Mañé Fenollosa, Xavier, Filipines, "Diario de Barcelona".

De la importància que han tingut alguns periodistes en la política en general i en la societat catalana n'és un bon testimoni Joan Mañé i Flaquer (1833-1901). Després d'haver col·laborat en diversos periòdics el 1847 es va incorporar a la redacció del "Diario de Barcelona". I a partir del 1865 i fins a la seva mort va dirigir aquest periòdic. Els seus articles van tenir un gran ressò polític i social i el van convertir en un personatge destacat en la societat catalana del seu temps. Es va casar amb Eulàlia Fenollosa i Peris nascuda a Castelló de la Plana, que va morir molt jove encara el 1857. En segones núpcies es va casar amb Maria Vives i Mendoza, que va morir quatre anys més tard.

Fill de Joan Mañé i Flaquer i d'Eulàlia Fenollosa, el nostre metge que ens ocupa Francesc Xavier Mañé Fenollosa nasqué a Sarrià (Barcelonès) el 14 de juny de 1856. La seva mare com ja hem apuntat morí a l'any següent. Tot fa pensar que en quedar orfe de mare el va marcar per sempre. Obtingué el grau de batxiller a l'Institut de Barcelona el 1871. El títol de llicenciat en medicina el va retirar el 1876 a la Universitat de la ciutat comtal.

LA TESI DOCTORAL

A l'any següent es va doctorar a Madrid amb la tesi *El automatismo cerebral*, impresa per J. Jepsus, a Barcelona el mateix any 1877, Té una extensió de 32 pàgines. No és el producte d'una investigació sinó simplement el resultat d'una idea prèvia especulativa. En aquesta tesi confessa que la seva experiència clínica personal és mínima i que per tant no pot oferir res de nou en el terrenys de la pràctica. Per altra part s'excusa per veure's obligat a expressar-se en un idioma que no és gens familiar pels "*que habitem en les províncies de l'est*".

Comença parlant dels moviments reflexes que considera com un fenomen important ja que posa en acció tots els aparells de la vida vegetativa (com per exemple el riure convulsiu quan et fan pessigolles a les superfícies plantars). En aquests moviments, ens diu hi ha una transmissió de la impressió dels nervis sensitius fins el centre nerviós.

Després hi hauria un acte de reflexió en la substància gris, i finalment la transferència de l'agent nerviós reflectit per fibres motrius que ocasionen la contracció dels múscles irritats. Fenomen que es desenvolupa fatalment.

Les respostes serien variades: secreció, relaxació o modificacions vasculares, però també altres fenòmens a l'interior de l'organisme.

Es lamenta que la fisiologia del seu temps la volguessin portar al camp de la psicologia especulativa..... per materialisme. Allí –segueix dient- on havien cregut descobrir la intervenció de l'ànima, un moviment voluntari, un judici lliure,,....., no seria més que una reacció fatal “*inconscient fins a la fatalitat*”.

Els autors que havia llegit afirmaven que amb la destrucció dels tàlems òptics es produeix la pèrdua de la visió, de l'olfacte, i de la sensibilitat general. Però, afirma ell, que hi ha casos de desorganització dels tàlems òptics sense alteració de la visió. I per argumentar la seva opinió es basa en la doctrina de Vulpian que afirma que quan les lesions estan ben delimitades en els tàlems, sense anar acompanyades d'altres alteracions, determinen molt rarament la més petita disminució de la sensibilitat.

El cervell, -diu Mañé- és un òrgan misteriós que fa segles burla la sagacitat dels més hàbils investigadors. Cal exigir vertaderes proves i no satisfer-nos amb meres assercions ja que aquestes ens condueixen a conclusions tan greus com ho són el materialisme i el fatalisme.

Per acabar confessa que ell és un neòfit en el camp de la ciència, i es declara “*obscur, i humil soldat de l'exèrcit espiritualista*”, i fineix afirmant que el seu desig sigui que els científics arribin a la conclusió que l'ànima és immortal, que l'hoste sublim del cos humà, no pot ser desposseït del seu imperi ni negada la seva existència.

L'AMPLIACIÓ D'ESTUDIS

Podríem considerar que amb aquesta tesi doctoral, Mañé, iniciaria un camí cap a la neurologia. Doncs no va ser així. Un cop doctorat es va interessar per fer una estada per l'estranger amb la idea d'especialitzar-se en ORL. Així va passar a Bona (suposem Bonn) amb Burger, Walb, i Ruehle. A París amb Moura, Faurel, Miol, Ladrert de Lacharrière, i Beaumetz. I finalment a Londres amb L. Purves, H. Pritchards, Field, i J. Keene¹.

En tornar a Barcelona exercí a l'Hospital del Sagrat Cor com otòleg (no ORL). En aquell moment i centre hospitalari els especialistes de la gola eren Enric Amell Robert i Amaro Masó Bru. Mañé també va ser nomenat metge especialista de l'Asil de Sant Joan de Déu².

1. Diario de Barcelona, 879, octubre, pàg. 11.415

2. Diario de Barcelona, 7 de desembre de 1879

LA COL·LABORACIÓ EN ELS PERIÒDICS

La col·laboració de F. X. Mañé en el periodisme mèdic es va iniciar en “La Independencia Médica” on va presentar un cas clínic³ *Absceso por congestión sintomático de caries vertebral*, quan encara no era llicenciat.

Però el seu poc entusiasme pel positivisme el reflecteix en l'article *Terapéutica dosimétrica*⁴ a la “Revista de Ciencias Médicas” on hi publicaria algun altre article.

De la seva estada a Bonn en va fer una sèrie d'articles publicats al diari que dirigia el seu pare i que porten el títol *Bona y su Universidad*. Són els següents:

- 1.- Diario de Barcelona, 16-10-1879, pàg. 11.802-11.804
- 2.- “ “ 29-10-1879, pàg. 12.396-12.399
- 3.- “ “ 7-11-1879, pàg. 12.804-12.806
- 4.- “ “ 15-11-1879, pàg. 13.185-13.187
- 5.- “ “ 22-11-1879, pàg. 13.506-13.508
- 6.- “ “ 29-11-1879, pàg. 13.821-13.823

En tots aquests articles demostra la seva admiració per l'organització interna de la Universitat germànica, pels seus mètodes docents i per l'impuls que donaven a la investigació.

Entre altres articles volem recordar-ne alguns sobre les malalties de l'oïda i de la gola després del seu viatge a l'estranger⁵ on demana que als primers símptomes de patologia òtica es vagi al metge, com es feia a Alemanya.

El seu contacte amb l'estranger el va portar a participar en el Congrés sobre Malalties de l'oïda celebrat a Milà del 2 de al 5 de setembre de 1880, i del 6 al 9 del mateix mes i any dels quals en va fer una extensa referència⁶.

En definitiva tenim un metge barceloní ben relacionat socialment i professionalment. Però de cop i volta pren una decisió sorprenent i s'incorpora a una “important societat” i se'n va a les Filipines. Que un metge novell anés a les Antilles ho podríem considerar més o menys normal, però que un metge ja ben situat elegís anar a les illes Filipines voluntàriament no entra dins de la lògica. El viatge era llarg i pesat i l'estada a l'extrem orient estava plena de riscos de tota mena. Suposem que algun conflicte familiar el deuria empènyer a un destí tan allunyat. Lluitant contra una epidèmia de “febres” en un de les illes Filipines hi va trobar la mort⁷. El diari que dirigia el seu pare ens dóna la notícia de la seva mort, però no hi hem trobat cap esquela ni cap necrològica.

3. La Independencia Médica, del 29 de maig de 1875, pàg. 284-285,

4. Revista de Ciencias Médicas, 1876, pàg. 94-95

5. Diario de Barcelona, 13 de gener de 1880, pàg. 485-487.

6. Diario de Barcelona, del 17 de setembre de 1880, pàg. 11.016-11.017. V.t al mateix diari el 29 de setembre de 1880, pàg. 11.507-11-510, i 2 d'octubre de 1880, pàg. 11.681-11.685.

7. Diario de Barcelona, 11 de març de 1887, pàg. 2.986

SECCION DE VARIEDADES.

TERAPÉUTICA DOSIMÉTRICA.

En Bélgica, en Francia y en otras naciones extranjeras se han fundado Academias para la propagacion de la *Terapéutica dosimétrica*, y los medicamentos llamados dosimétricos se encuentran ya en las farmacias hasta de pequeños villorrios. ¿Qué es, en qué consiste la *dosimetria*? Calculando que muchos de nuestros lectores no habrán hecho un estudio detenido de ella ó que no habrán seguido su marcha desde su aparicion, procuraremos dar de ella una ligera idea indicando, á los que lo ignoren, los medios de adquirir noticias mas circunstanciadas.

El inventor, ó mejor el propagador, de este sistema es el Dr. Burggraeve, profesor honorario del hospital de la Universidad de Gante y primer cirujano del hospital civil de dicha ciudad.

Mr. Burggraeve empezó por dar á su sistema el pretencioso título de *Medicina dosimétrica*; pero cediendo luego, con una modestia que le honra, á las observaciones de sus comprofesores, adoptó definitivamente el título que ahora emplea de *Terapéutica dosimétrica*.

El Dr. Burggraeve toma como punto de partida el siguiente epigrafe de A. de Latour: «La medicina actual se ha separado de sus vias naturales, al perder de vista su noble fin, que no es otro que aliviar ó curar. La terapéutica ocupa hoy el último lugar, y sin la terapéutica el médico no es sino un inútil naturalista que pasa su vida investigando, clasificando, pintando las enfermedades del hombre. La terapéutica es lo que eleva y ennoblece el arte: tiene un fin propio y no vacilo en decir que solo por ella este arte se puede convertir en ciencia.»—Haciendo suyo este cargo y con el propósito de sacar á la Medicina del mal camino en que la supone Mr. de Latour, el Dr. Burggraeve propaga la terapéutica dosimétrica, que dice tiene por objeto principal «volver la vitalidad á su estado normal ó fisiológico; utilizando todos los agentes terapéuticos que la naturaleza ó el arte ponen á nuestra disposicion.

Para lograr este fin, el Dr. Burggraeve sienta dos principios: que en toda enfermedad existe una causa ocasional y los efectos producidos por esta causa, y para combatir una y otros prefiere los medicamentos mas sencillos y mas enérgicos á la vez, considerándolos como los auxiliares mas francos y mas activos de la naturaleza.

En opinion del Dr. Burggraeve, en toda enfermedad, aguda ó crónica, se han de combatir á la vez ó sucesivamente la causa y los efectos, la enfermedad en sí y los síntomas. En lo primero todos están conformes; en lo segundo, observa el ilustre doctor que muchas veces los síntomas perturban de tal manera las funciones, causan tales sufrimientos al enfermo, que si no se les combate dificultan, ó hacen imposible atacar la causa del mal.

A la medicacion que tiene por objeto atacar la causa, la llama *dominante*; á la que se limita á combatir los síntomas la llama *variante*.

La doctrina, como ven nuestros lectores, no es nueva ni tiene nada de extraordinaria, y en el fondo no combate sino la medicina espectante, es decir, la que no emplea la dominante por desconfianza en el diag-

nóstico y no emplea la variante por no privarse de los datos necesarios para el diagnóstico, por no descomponer el cuadro, que tampoco utiliza, esperando siempre que se rectifique ó confirme.

Hemos dicho ya que el propagador de la *Terapéutica dosimétrica* prefiere los fármacos mas sencillos y enérgicos, por esto en su farmacopea se encuentran todos ó la mayor parte de los alcalóides y los compuestos minerales mas activos, como el ácido fosfórico, el ácido arsenioso, etc. Y esta preferencia la funda en que el auxilio que se presta á la naturaleza contra el morbo que la ataca, ha de ser rápido y lo menos embarazoso posible. Esto se consigue propinando los alcalóides y demas medicamentos indicados porque su accion es rápida y fatigan lo menos posible el tubo digestivo del enfermo, ahorrándole en muchos casos la fatiga que ha hecho por el estómago el laboratorio del farmacéutico.

El Dr. Burggraève cree en la eficacia de las dosis refractas, y sobre todo cree en los buenos, en los excelentes, en los particulares efectos de estas dosis repetidas á convenientes intervalos. Cuando se le ha acusado de ser homeópata ha contestado: «Si, yo seria homeópata si estuviese convencido de que los homeópatas daban algo al enfermo.» Es decir que el Dr. Burggraève cree en la eficacia y en cierta accion especial de los medicamentos muy divididos, pero á condicion de que estos existan.

Esto tampoco es nuevo, pues son muchos los facultativos que han tenido ocasion de observar que ciertos medicamentos que á altas dosis no corresponden á lo que de ellos se esperaba, la producen dados en pequeñas dosis, ó se obtienen por este medio efectos fisiológicos bastante distintos de los alcanzados antes. No obstante, al Dr. Burggraève se le deberá la propagacion de este sistema y gran número de observaciones sumamente útiles que enriquecerán la materia médica y la terapéutica.

El Dr. Burggraève ha encontrado en París un inteligente y activo auxiliar en el farmacéutico Mr. Ch. Chanteaud. Este prepara, bajo la garantia del Dr. Burggraève, todos los medicamentos dosimétricos con una conciencia y una habilidad verdaderamente laudables y pasmosas. A estas circunstancias creemos que se debe principalmente la hoga que va adquiriendo la terapéutica dosimétrica, pues con aquellos preparados los facultativos saben verdaderamente lo que propinan á sus enfermos y están seguros de las dosis que prescriben.

Ya hemos dicho que no nos proponiamos sino llamar la atencion de las personas estudiosas sobre la terapéutica dosimétrica, pues otra cosa ni nos compete ni está al alcance de nuestra insuficiencia. Los que deseen mas detalladas noticias las hallarán en las obras del autor que son: *Guide de Médecine dosimétrique ou instructions pour l'administration des médicaments simples á doses mathématiquement définies.*

Manuel de Médecine dosimétrique.

Y en el *Repertoire de Thérapéutique dosimétrique* que se publica dos veces al mes. Estas obras se hallan en París en casa de Ch. Chanteaud Faubourg, St. Martin, 188.

Sabemos que en Barcelona algunos facultativos han ensayado ya satisfactoriamente los medicamentos del Dr. Burggraève.

JAVIER MAÑÉ.